

شیوع مصرف سیگار و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان پسر دانشگاه علوم پزشکی گیلان

پژوهشگران: حسن قدسی^۱، نسرين مختاری لاکه*^۲، شهلا اسپیری^۳، دکتر احسان کاظم نژاد لیلی^۴

(۱) آموزش پرستاری (بهداشت جامعه)

(۲) آموزش پرستاری (بهداشت جامعه)، عضو مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، مربی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان

(۳) آموزش بهداشت، مربی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان

(۴) آمار حیاتی، عضو مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۹/۲۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۱/۱/۲۶

چکیده

مقدمه: استعمال سیگار یکی از مهمترین عوامل خطر در بروز بیماریهای غیر واگیر می باشد. دوران دانشجویی با توجه به ویژگیهای خاص خود از دیدگاه سیاستگذاران سلامتی از جایگاه ویژه ای به منظور پیشگیری از مصرف سیگار برخوردار است.

هدف: این مطالعه با هدف تعیین شیوع مصرف سیگار در دانشجویان علوم پزشکی گیلان و عوامل مرتبط با آن انجام شده است.

روش کار: این مطالعه توصیفی- تحلیلی در سال ۱۳۸۹ بر روی دانشجویان پسر دانشگاه علوم پزشکی گیلان که به روش نمونه گیری منظم سیستماتیک انتخاب شدند انجام شد. داده ها به کمک پرسشنامه ای که مشتمل بر اطلاعات دموگرافیک و خصوصیات مصرف سیگار دانشجویان بود جمع آوری گردید و سپس با کمک نرم افزار SPSS و آزمونهای آماری کای دو و رگرسیون لجستیک مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: نتایج نشان داد ۵۱ نفر (۲۳٪) در زمان انجام پژوهش سیگاری بودند. سن ($OR=1/32$)، داشتن دوستان صمیمی سیگاری ($OR=3/36$) و تحصیلات بالاتر مادر ($OR=7/5$) بیشترین ارتباط را با سیگار کشیدن نشان دادند.

نتیجه گیری: با توجه به شیوع بالای مصرف سیگار در دانشجویان و با در نظر گرفتن عوامل مرتبط با مصرف سیگار در دانشجویان ضرورت اجرای برنامه های آموزشی و مداخلات مناسب در سطح دانشگاهها منطقی به نظر می رسد.

کلید واژه ها: استعمال دخانیات/ دانشجویان علوم پزشکی/ شیوع

مقدمه

توسعه یافته است و به همین دلیل برخی از پژوهشگران معتقدند که سیگار مهمترین معضل بهداشتی می باشد (۴).

در ایران روزانه ۹۲۰۴۰۰۰۰ تومان و سالانه هزار و ۷۴۰ میلیارد تومان صرف خرید سیگار می شود و نظام سلامت کشور برای درمان عوارض ناشی از سیگار حدود ۵ هزار و ۲۲۰ میلیارد تومان می پردازد (۵).

استعمال سیگار یکی از عوامل مهم تهدید کننده سلامتی افراد خصوصاً جوانان بوده و یکی از اولویتهای بهداشت عمومی برای کاهش شیوع مصرف سیگار، پیشگیری از سیگاری شدن جوانان است. جوانان بدلیل عوامل خطر اجتماعی، جمعیتی، محیطی و فردی بیشتر در معرض استعمال سیگار هستند.

سلامتی مفهوم وسیعی داشته و تعریف آن تحت تاثیر عوامل متعددی قرار دارد (۱). تعیین کننده های فراوان و متنوعی بر سلامت افراد جامعه تاثیر گذارند. بررسی های متعدد نشان داده است که مهمترین عوامل خطر تهدید کننده سلامتی عبارتند از: رژیم غذایی نامناسب، بی تحرکی، کمی فعالیت بدنی و مصرف سیگار. کنترل این عوامل خطر تقریباً سبب کاهش حدود ۵۰ درصد از مرگ های زود هنگام می شود (۲).

استعمال سیگار یکی از عوامل مهم تهدید کننده سلامتی افراد می باشد. سالانه ۵ میلیون نفر در جهان بر اثر استعمال سیگار می میرند (۳). سیگار علت ۲۰ درصد مرگهای قابل پیشگیری در کشورهای

استدلال برای پیشگیری از مصرف سیگار در جوانان بر این پایه است که اگر مصرف سیگار در دوران جوانی شروع نشود سیگاری شدن فرد در آینده احتمال کمتری دارد (۶).

اگر چه اعتیاد به سیگار یکی از معضلات جوامع انسانی است که در تمامی اقشار جامعه، از بیسواد تا تحصیل کرده مشاهده می شود ولی وجود آن در قشر تحصیل کرده سیستم بهداشت و درمان کشور، یکی از معضلاتی است که تاثیرات مخرب روی این سیستم می گذارد. مرگ زودرس و قابل پیشگیری میلیونها نفر از افراد آموزش دیده و مهارت یافته در سنین دارای حداکثر بازدهی که خود نقش مهمی در کنترل و مبارزه با مصرف سیگار دارند فراتر از حد انتظار است. رفتار دانشجویان علوم پزشکی که صاحبان آینده مشاغل پزشکی و بهداشتی هستند، باید الگویی برای سایر افراد، خصوصا کسانی که از خدمات آنها بهره می جویند باشد (۷ و ۹).

یافته های مطالعه سید فاضل پور و همکاران نشان داد ۱۶/۶ درصد دانشجویان علوم پزشکی سیگاری هستند (۱۰). این میزان در مطالعه تانگ ژو و همکاران ۳۴/۲ درصد بود (۱۱).

جوانان قشر پویای هر جامعه ای را تشکیل می دهند، با توجه به جوان بودن جمعیت کشورمان و نقشی که دانشجویان علوم پزشکی در آینده، در سیستم بهداشت و سلامت به عنوان الگوهای جامعه خواهند داشت، بر آن شدیم مطالعه حاضر را با هدف تعیین شیوع و علل گرایش به مصرف سیگار در میان دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان انجام دهیم تا بتوان با مشخص شدن علل مرتبط با آن و ارائه راهکارهای مناسب در جهت کاهش این معضل اجتماعی گام برداشت.

روش کار

در یک مطالعه توصیفی تحلیلی، ۲۲۲ نفر از دانشجویان پسر دانشگاه علوم پزشکی گیلان مشغول به تحصیل در نیمسال اول ۹۰-۸۹، به روش نمونه گیری

سیستماتیک برگزیده شدند. پس از بررسی و مطالعه پرسشنامه های معتبر موجود، پرسشنامه ای ۲۵ سئوالی تهیه و برای مطالعه مورد استفاده قرار گرفت. این پرسشنامه حاوی دو بخش بود: بخش اول شامل اطلاعات دموگرافیک مانند سن، مقطع تحصیلی، رشته تحصیلی، معدل کل، محل سکونت دانشجوی، محل سکونت والدین، تعداد فرزندان خانواده، رتبه تولد فرزند، تحصیلات والدین، وضعیت اشتغال والدین، داشتن دوست سیگاری و داشتن عضو سیگاری در خانواده و بخش دوم پرسشنامه برای تعیین اینکه فرد سیگاری می باشد یا خیر سئوال استاندارد ((آیا در طول عمر خود حداقل ۱۰۰ نخ سیگار کشیده اید؟)) پرسیده می شد. اگر پاسخ منفی بود یا در سئوال بعدی مشخص می شد که فرد در زمان انجام مطالعه سیگار نمی کشد به عنوان فرد غیر سیگاری و در غیر اینصورت فرد سیگاری تلقی می شد. در سئوال بعدی از افراد سیگاری در زمینه سن شروع سیگار کشیدن، دلیل سیگار کشیدن برای اولین بار، تعداد نخ های سیگار در هر روز، اقدام به ترک سیگار و مدت ترک سیگار پرسیده می شد. پس از مشخص شدن نمونه ها ضمن مراجعه به محل کلاسهای درس دانشجویان، یعد از بیان اهداف پژوهش و تاکید بر محرمانه بودن اطلاعات و اختیاری بودن مشارکت در پژوهش در صورت تمایل افراد پرسشنامه در اختیار آنان قرار داده شد. چنانچه فردی تمایل به مشارکت در پژوهش نداشت، به روش سیستماتیک فرد بعدی جایگزین می شد.

جهت تعیین اعتبار علمی پرسشنامه از شیوه اعتبار محتوی بهره گرفته شد. بدین منظور پرسشنامه تدوین یافته ای جهت نظر خواهی در اختیار ۱۲ نفر از اساتید دانشگاه علوم پزشکی گیلان قرار داده شد و پس از جمع آوری پیشنهادات و انجام اصلاحات لازم پرسشنامه نهایی تهیه گردید. جهت تعیین پایایی پرسشنامه از روش آزمون مجدد استفاده شد. به این منظور یک مطالعه مقدماتی در میان ۲۰ نفر از

سن، تحصیلات بالای مادر و تعداد دوستان سیگار ارتباط معنی داری مشاهده شد ($P < 0/05$) اما بین مصرف سیگار با مقطع و رشته تحصیلی، وضعیت تاهل و استعمال سیگار توسط والدین ارتباط معنی داری مشاهده نگردید (جدول شماره یک).

جدول شماره ۱- ارتباط بین متغیرهای مختلف و استعمال سیگار در مدل

متغیر	رگرسیون لجستیک	
	نسبت شانس	فاصله اطمینان P
سن	۱/۱۲	۱/۵۴-۱/۰۳
تحصیلات بالاتر مادر	۷/۵	۲/۴-۲۲/۷
تعداد بیشتر دوستان سیگاری	۲/۳۶	۱/۵-۷/۳

بحث و نتیجه گیری

اگرچه در این مطالعه شیوع استعمال سیگار در دانشجویان معادل ۲۳ درصد بود، و این رقم در مقایسه با نتایج مطالعات مشابه در چین ۳۴/۲ درصد و ترکیه ۴۹/۴ درصد کمتر بود (۱۱ و ۱۲)، ولی باید توجه کرد که در مطالعه انجام شده توسط سید فاضل پور و همکاران در دانشگاه علوم پزشکی گیلان (۱۰) میزان استعمال سیگار در دانشجویان معادل ۱۶/۶ درصد بود که مطالعه حاضر افزایش زیادی را نسبت به گذشته نشان می دهد و این افزایش ممکن است بدلیل کمتر شدن قبح سیگار کشیدن و گزارش دهی راحت تر در دانشجویان باشد. سیام مهمترین عامل در گرایش به سیگار را همرنگ شدن با جماعت ذکر می کند (۱۳) در حالیکه اکثر دانشجویان سیگاری در این پژوهش (۳۵/۸٪) کنجکاو را دلیل سیگار کشیدن خود بیان نموده بودند که با نتایج تحقیق انجام شده در چین (۱۴) مطابقت داشت.

با توجه به نتایج مصرف سیگار در دوستان صمیمی ارتباط بسیار قوی با مصرف سیگار در دانشجویان داشت، این در حالی است که اکثر مطالعات بر تاثیر قابل توجه دوست صمیمی بر مصرف سیگار در جوانان صحه گذاشته و این مسئله را از تاثیر مصرف سیگار توسط والدین، خواهر و یا برادر مهم تر قلمداد

دانشجویان دانشکده های مختلف انجام گرفت. بعد از دو هفته مجدداً پرسشنامه میان همان افراد توزیع و داده ها تجزیه و تحلیل و پایایی پرسشنامه معادل ۸۰ درصد تعیین گردید.

تجزیه و تحلیل داده ها با کمک نرم افزار SPSS و آزمونهای آماری کای دو و رگرسیون لجستیک انجام شد. سطح معناداری برای تمام آزمونها ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

نتایج

از مجموع ۲۳۰ دانشجوی پسر مشارکت کننده در مطالعه تعداد ۸ نفر به علت عدم تکمیل پرسشنامه از مطالعه خارج شدند. نتایج بیانگر آن بود که بیشتر واحدهای مورد پژوهش مجرد (۸۷/۴٪) و در گروه سنی ۲۲-۲۵ سال (۴۷/۳٪)، شاغل به تحصیل در مقطع دکترای حرفه ای (۴۹/۵٪) و معدل اکثر آنها (۶۸٪) بین ۱۷-۱۴ بوده است. بیشترین درصد دانشجویان (۵۱/۴٪) غیر بومی، ساکن خوابگاه (۴۱/۴٪)، و محل سکونت والدین آنها شهر (۸۱/۱٪) بوده است. والدین اکثریت واحدهای مورد پژوهش (۹۳/۲٪) با یکدیگر زندگی می نمودند، دارای ۳ فرزند (۲۷/۵٪) بوده و اکثر واحدهای مورد پژوهش (۳۰/۶٪) اولین فرزند خانواده بودند. میزان تحصیلات پدر اکثریت واحدها (۳۲/۴٪) دانشگاهی و دارای شغل آزاد (۳۸/۳٪) و مادران اکثر واحدهای مورد پژوهش دارای مدرک تحصیلی دیپلم (۳۱/۱٪) و خانه دار (۸۰/۶٪) بودند. در خانواده بیشتر واحدهای مورد پژوهش (۴۸/۲٪) هیچ عضو سیگاری وجود نداشت و بیشتر آنها (۳۲/۴٪) دوست سیگاری نداشتند.

علاوه بر این یافته های پژوهش نشان داد ۵۱ نفر (۲۳٪) از دانشجویان مشارکت کننده در زمان مطالعه سیگاری بوده و اولین سیگار خود را بعد از ۲۰ سالگی کشیده اند (۴۱/۸٪). و از مهمترین دلایل کشیدن اولین سیگار کنجکاو (۳۶٪)، کسب لذت (۱۱/۷٪)، تعارف دوستان و کسب آرامش (۹٪) عنوان شد.

نتایج نشان داد بین مصرف سیگار با متغیرهای

نموده اند (۱۶ و ۱۵).

تشکر و قدردانی

از کلیه دانشجویان گرانقدری که در این مطالعه ما را یاری نمودند قدردانی می شود. این طرح با حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی گیلان به عنوان پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد پرستاری صورت گرفته است.

در این مطالعه تاثیر مصرف سیگار در والدین، بستگان و خواهر و برادر معنی دار نشد. این در حالی است که در مطالعه مجید پور و همکاران ارتباط قوی بین سیگاری بودن والدین و سیگاری بودن فرزندان وجود داشت (۱۷).

References:

1. Lancaster J, Stanhope M. Public Health Nursing; Population -centered health care in the community. 7th ed. Philadelphia: Mosby/Elsevier. 2008.
2. Mohammadi Zeydi E, Heidar Nia AR, Haji Zadeh E. The study of cardiovascular patients lifestyle, Daneshvar, Scientific-Reserch Journal Of shahed University. 2006.61(13).PP:49-56. [Text In Persian].
3. Ildarabadi S, dabbaghi F. Textbook of Community Health Nursing. 3th ed. Tehran: Jameenegar Publisher. 2006. [Text In Persian].
4. Jadid milani M, Arshadi F, Asadi Noghabi A. community of Health Nursing . 3th ed .Tehran: Andishe Rafie. 2006. [Text In Persian].
5. Ghaffari M. Tea million Iranian are Smoler. Hamshahri magazine 25 May 2008. Available from: <http://hamshahri online. Ir/>.
6. Tyas SL, Pederson LL. Psychosocial factors related to adolescent smoking: a critical review of literature. Tobacco control. 1998. 7.pp: 409-420.
7. Esfahani, M. Collesctions Experts on medical ethics. Tehran. Research publisher Ministry of Health. 1989. [Text In Persian].
8. Asefzadeh S. Hospital Recognition. Tehran: Tehran University publisdhing. 1990. pp:162. [Text In Persian].
9. Khaje Daloie M. World Health Organization Instructions of Controlling and Monitoring the tobacco epidemic. Tehran: Seda center Publisher. 2003. [Text In Persian].
10. Seyed FazelPour SF, Moghaddam Nia MT, Nasir Zadeh F. Study on attitude of students in Gilan University of Medical Sciences toward smoking. Journal of Legal Medicine of Islamic Republic of Iran. 2004.33(10).pp:25-29. [Text In Persian].
11. Tong z, Buoling F, Shiu Shing W, Won C, Shu-Hong Z. A comparison of smoking behaviors among medical and other college students in China. Health promotion international 2004.2.pp:189-196.
12. Oksuz E, Multu ET, Malhan S. Characteristics of daily and occasional smoking among youths. Public Health. 2007.121(5).pp: 349-56.
13. Siyam SH. Drug abuse prevalence between male students of different universities in Rasht in 2005. Tabib-E-Shargh Journal of Zahedan University of Medical Sciences and Health Services. 2007.4(8).pp: 279-85. [Text In Persian].
14. Huiyun X, Zengzhen W, Lorann S, Songlin Y, Hervey W, Gimbel, et al. Cigarette Smoking among Medical College Students in Wuhan, Peoples Republic of China. Preventive Medicine. 1999.29.pp:210-215.
15. Tyas S, Pederson LL. Psychosocial factors related to adolescent smoking: a critical review of the literature. Tob Control. 1998.7(4) pp:409-420.

همچنین در این مطالعه مشخص گردید که میزان تحصیلات مادران با استعمال سیگار در دانشجویان از نظر آماری ارتباط معنی داری داشت که با نتایج مطالعه سآتسی (ترکیه) و انصاری (ایران) مطابقت دارد (۱۸ و ۱۹). معنی دار بودن ارتباط آماری بین تحصیلات مادر و استعمال سیگار در دانشجویان ممکن است به خاطر این باشد که مادران با تحصیلات بالاتر بدلیل مشغله های کاری خود نمی توانند نظارت کافی بر رفتارها و عملکردهای فرزندان خود داشته باشند و وقت کافی را با فرزندان خود سپری نمی کنند.

از یافته های فوق می توان اینگونه نتیجه گیری نمود که اگرچه میزان استعمال سیگار در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان نسبت به برخی مطالعات دیگر بالا نیست ولی در مقایسه با مطالعات سال های گذشته این دانشگاه رشد فزاینده ای را نشان می دهد. با توجه به روند افزایشی پذیرش دانشجو در کشور و شیوع زیاد مصرف سیگار در دانشجویان، باید نگاه ویژه ای به این قشر از جوانان مخصوصاً دانشجویان گروه های پزشکی به منظور انجام مداخله های کنترل مصرف سیگار نمود. گنجاندن معضل مصرف سیگار در محتوای دروس رشته های دانشگاهی و آموزش رسمی، آن، آموزش های همگانی توسط رسانه های جمعی، توجه به مشکلات دانشجویان غیر بومی و تامین رفاه آنان، نظارت کافی و درست بر امور آموزشی و دانشجویی آنان و کمک گرفتن از دانشجویانی که سیگار را ترک کرده اند در برنامه های مبارزه با سیگار ممکن است در کاهش بروز و شیوع سیگار کمک کننده باشد.

16. Farsi z, Jabari-Moroui, Ebadi M A, Asadzandi M, Application of Health Belief Model in Change of Self Care Behaviors of Diabetic Patients. *Journal of Iran University of Medical Sciences*. 2009. 22(61). pp:61-72. [Text In Persian].
17. Majidpour A, Hamidzadeh Arbaby Y, Abbasgholizadeh N, Salehy S. Prevalence and causes of tendency to cigarette smoking among students in Ardabil University of Medical Sciences. *Journal of Ardabil University of Medical Sciences & Health Services*. 2005. 3(5). pp:266-70. [Text In Persian].
18. Saatci ET, Serpil Inan, Nafiz Bozdemir, Ersin Akpinar, Guney Ergun. Predictors of Smoking Behavior of First Year University Students: Questionnaire Survey. *Croatian Medical Journal*. 2004. 45. pp:76-79.
19. Ansari R, Khosravi AR, Mokhtari MR. Prevalence and causes of tendency to cigarette smoking among medical Students. *Journal of Semnan University of Medical Sciences & Health Services*. 2007. 1(29). pp:21-26. [Text In Persian].

Prevalence and correlates of cigarette smoking among male students of Guilan University of Medical Sciences

By: Ghodsi H¹, Mokhtari N², Asiri SH³, Kazemnezhad Leili E⁴

Abstract

Introduction: Smoking is one of the most important risk factors of noninfectious diseases. The period of studying at the university, with its specific characteristics from the view point of health politicians, is one of a great importance in regard to the prevention of smoking.

Objective: The aim of this study was to determine the prevalence of cigarette smoking among male student in Guilan University of Medical sciences and its related factors.

Methods: This descriptive analytical study was done on male students enrolled in Guilan University of Medical Sciences who were selected through systematic sampling. Data gathering was done by using a questionnaire including demographic features and cigarette smoking variables. Data was statistically analyzed by SPSS software using chi-square and logistic regression.

Results: 51 students (23%) were current smokers. There was a positive relation between age (OR=1.32), having close smoking friends (OR=3.36) and mothers with high education (OR=7.5) with cigarette smoking in students (P<0.05).

Conclusion: Considering the high prevalence of cigarette smoking among university students, it appears logical to implement educational programs and proper interventions at university level.

Key Words: Smoking/ Students medical/ prevalence

1- Nursing education (Health Community)

2- Nursing education (Health Community), Social Determinants of Health Research Center, Faculty member of Guilan University of Medical Sciences

3- Health education, faculty member of Guilan University of Medical Sciences

4- Bio-statistics, Assistant professor, Social Determinants of Health Research Center, Faculty member of Guilan University of Medical Sciences